

Veritabanı Yönetim Sistemleri

(Veritabanı Kavramı)

Varlık Bağlantı Modeli

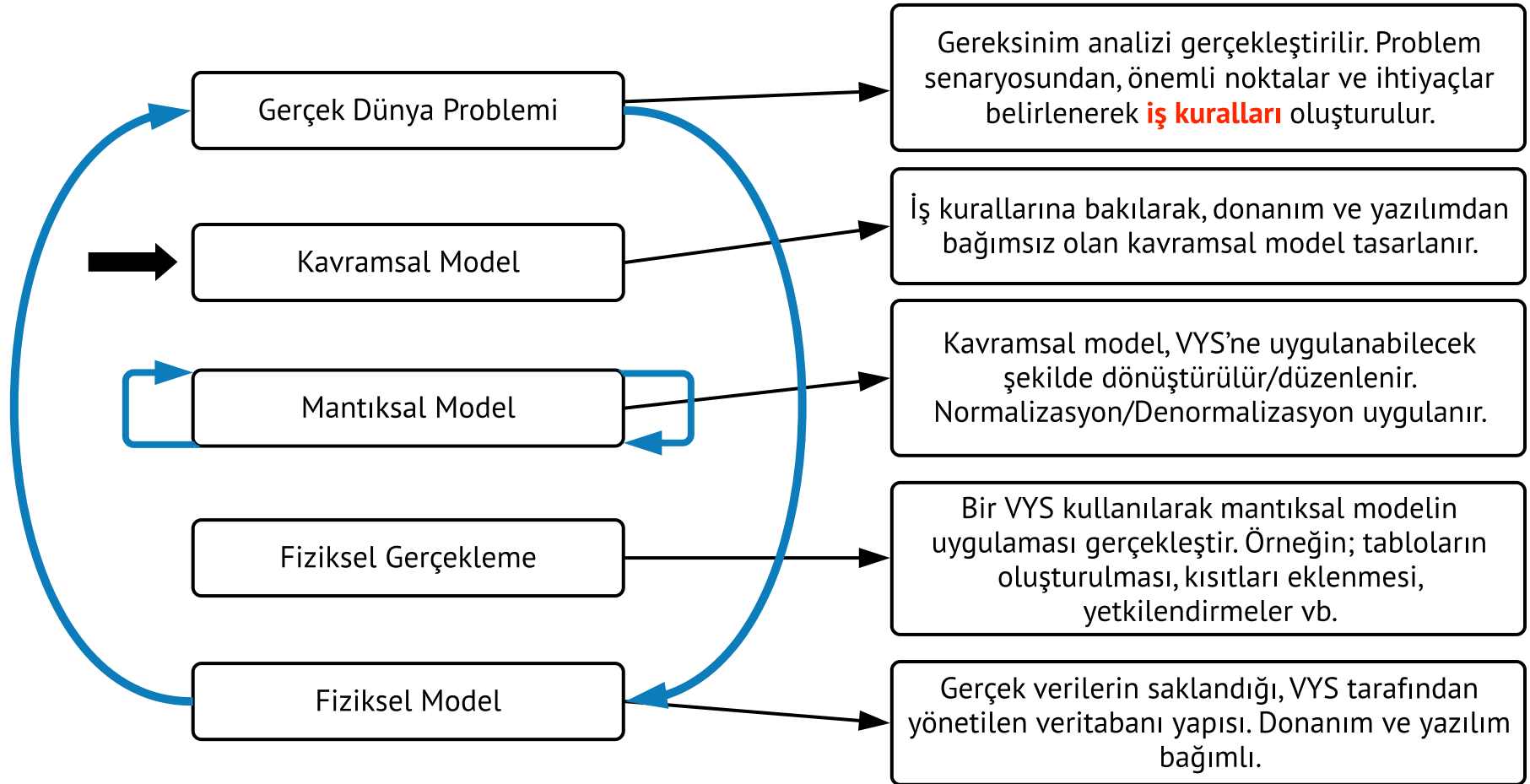
Celal ÇEKEN ve Veysel Harun ŞAHİN

Konular

- ✓ Veritabanı Tasarım Aşamaları
- ✓ Kavramsal Tasarım
- ✓ Temel Kavramlar
- ✓ Varlıklar Arası Bağlantılar
- ✓ Var Olma Bağımlılığı (Existence Dependency)
- ✓ Zayıf/Güçlü Bağlantılar
- ✓ Bağlantı Dereceleri
- ✓ Varlık Bağlantı Modeli (VBM/ERM) ile Tasarım
- ✓ Kaynaklar

Veritabanı Geliştirme Yaşam Döngüsü

Temel Kavramlar

- ✓ Varlık Bağlantı Diyagramı (VBD, Entity Relationship Diagram (ERD)) veritabanının kavramsal olarak modellenmesini sağlayan yazılım ve donanımlardan tamamen bağımsız gösterim şekilleridir.
- ✓ Farklı kullanıcılar arasında haberleşmeyi sağlamak için kullanılır.
- ✓ VB modeline bakarak veri tabanının tasarımını gerçekleştirmek daha kolaydır.
- ✓ VBD, veritabanının temel bileşenleri olan varlık, nitelik (özellik), varlıklar arası bağlantılar (relationship) ve kısıtlardan meydana gelen çizelgelerdir.
- ✓ Chen notasyonu kavramsal modellemeyi ön plana çıkartır.
- ✓ Crow's Foot notasyonu ise daha çok uygulama (implementasyon) yönelimli yaklaşımı ön plana çıkartır.
- ✓ UML notasyonu, hem kavramsal hem de uygulama (implementasyon) modelleme yöntemleri için kullanılabilir.

İş Kurallarını Varlık Bağntı Modeline Dönüştürme

- ✓ Genel olarak iş kurallarındaki isimler varlık, fiiller ise varlıklar arasındaki bağntı olma adayıdır.
- ✓ Hakkında bilgi bulunan isim ya da isim tamlamaları varlık adayı iken, bilgi bulunmayanlar varlığa ait nitelik adayıdır.
 - Müşterinin ad, soyad, numara, adres bilgileri saklanır.
 - Bir müşteri çok sayıda fatura üretir.
- ✓ İlişkiler iki yönlüdür.
 - 1 öğretim üyesi çok sayıda (4) ders verebilir
 - 1 ders sadece 1 öğretim üyesi tarafından verilebilir.
 - 1 kişi 1 bölüme yönetici olabilir.
 - 1 bölüm sadece 1 kişi tarafından yönetilebilir.
 - 1 öğrenci çok sayıda derse kayıt yaptırabilir
 - 1 ders çok sayıda öğrenci tarafından alınabilir.

İş Kurallarını Varlık Bağını Modeline Dönüştürme

- ✓ İsimlendirme kuralları
- ✓ Kodlama türleri
 - Linux Coding Style, Linus Torvalds
 - Hungarian Notation,
 - GNU Coding Standards
 - Java Coding Style Guide

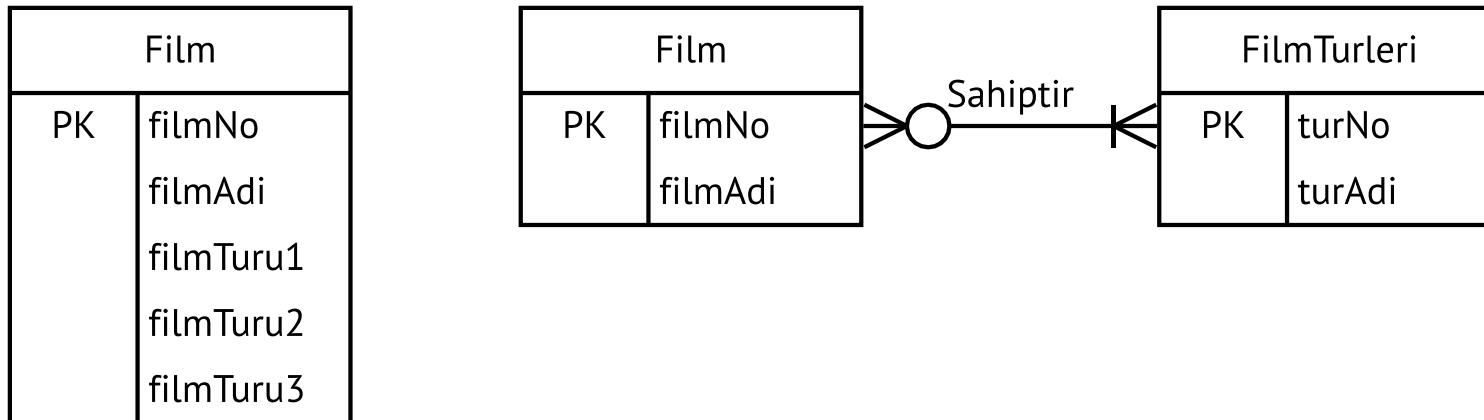
Temel Kavramlar

- ✓ Birincil anahtarlar (primary key) tek bir alan olabileceği gibi birden fazla alanın birleşiminden de oluşabilir.
 - urunKodu
 - dersKodu + ogrenciNo
- ✓ Birleşik nitelikler:
 - adres: cadde, şehir, ülke, posta kodu vb.
 - Detaylı sorgular için basit özellikli alanlara dönüştürülmeliler.
- ✓ Basit nitelikler
 - yaş, ad, soyad, cinsiyet vb.
- ✓ Çoklu değer alan nitelikler
 - filmTuru: Komedi, Macera, Korku, Komedi-Macera vb.

Temel Kavramlar

✓ Çoklu değer alan nitelikler

- filmTuru: Komedi, Macera, Korku, Komedi-Macera vb.
- İki çözümü vardır.
 - Farklı alanlarda saklanabilir.
 - Yeni bir ilişki (tablo, varlık) oluşturulabilir.

Temel Kavramlar

✓ Türetilmiş nitelikler

- Değeri diğer özellikler kullanılarak oluşturulan özellikler.
- `SELECT AVG(AGE(dogumTarihi)) FROM Kisiler`
- Saklanmalı mı, hesaplanmalı mı?

Temel Kavramlar

✓ Türetilmiş nitelikler

- Değeri diğer özellikler kullanılarak oluşturulan özellikler.
- `SELECT AVG(AGE(dogumTarihi)) FROM Kisiler`
- Saklanmalı mı, hesaplanmalı mı?

✓ Saklanması Durumunda:

- Avantaj: Az işlemci gücü gerekir, veriye daha hızlı erişim, geçmiş bilgisi için kullanılabilir
- Dezavantaj: Güncel değer için sürekli denetlenmelidir, fazladan yer kaplar

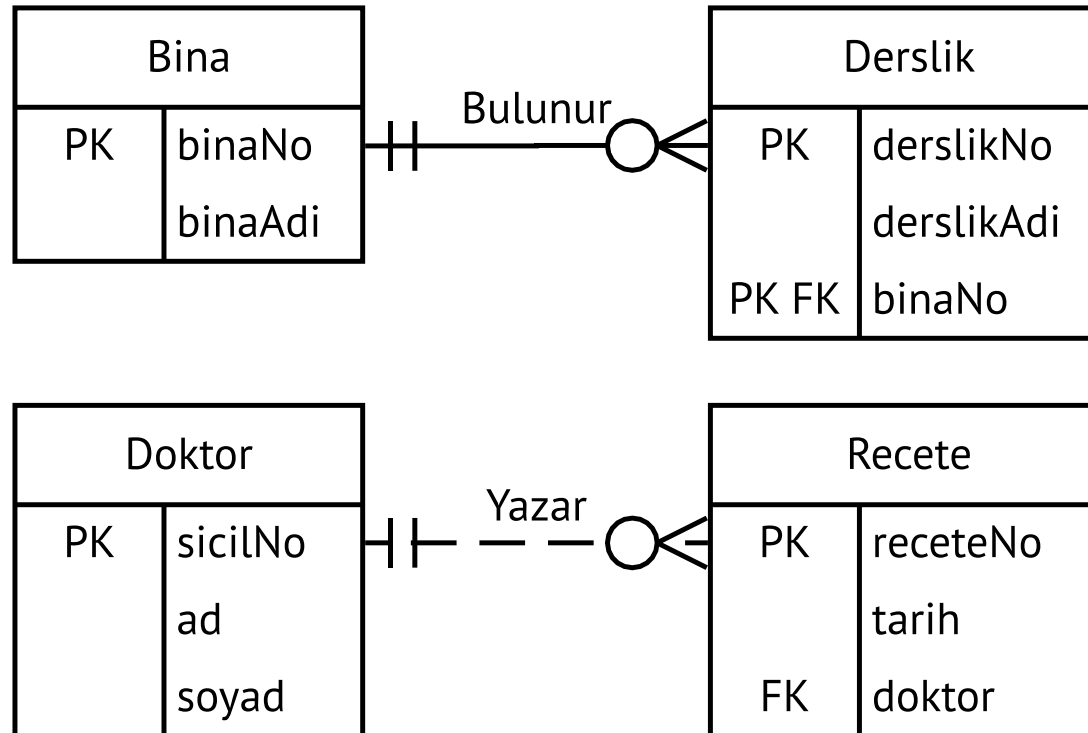
✓ Hesaplanması Durumunda:

- Avantaj: Yer tasarrufu sağlar. Her an güncel değer olur.
- Dezavantaj: Çok işlemci gücü gerekir, veriye daha yavaş erişim olur, sorgular daha karmaşık olur.

Varlıklar Arası Bağıntılar

Bir - Çok Bağıntısı

- ✓ **1 derslik** sadece **1 binada** bulunabilir.
- ✓ **1 binada çok** sayıda **derslik** bulunabilir.

Varlıklar Arası Bağıntılar

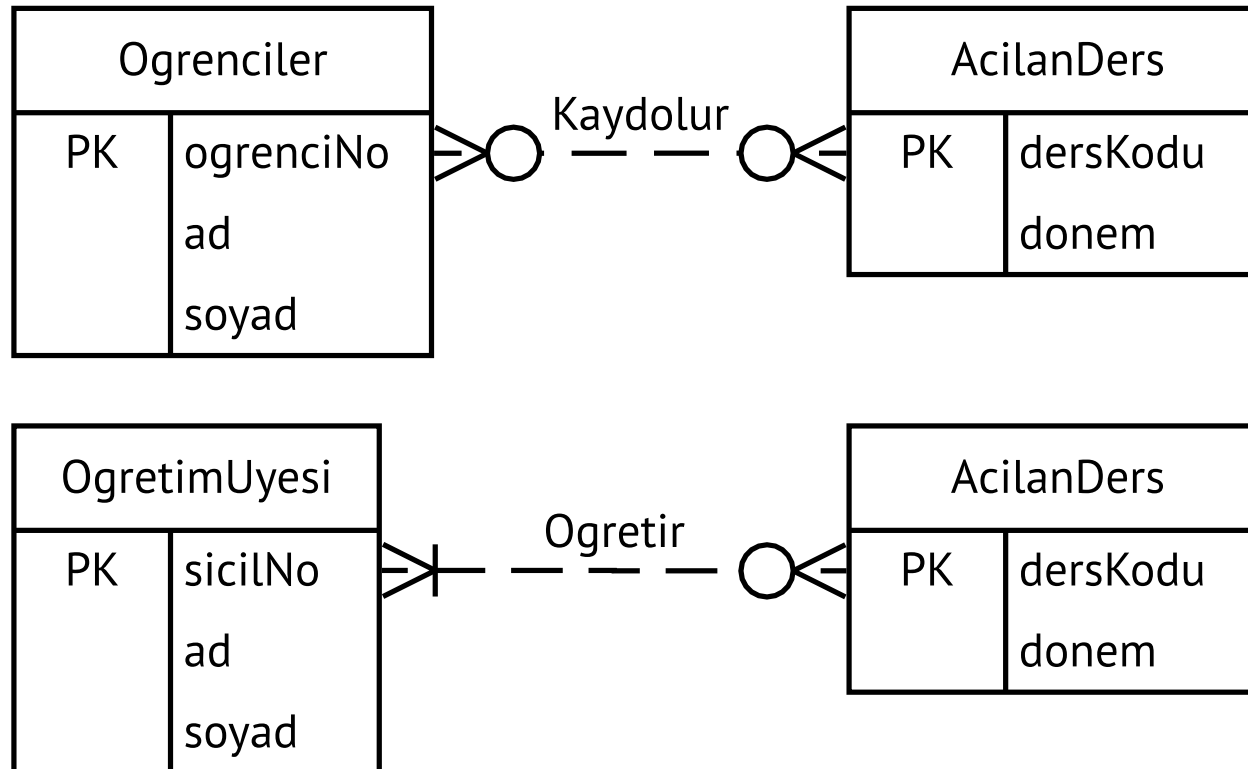
Bir - Çok Bağıntısı

- ✓ Normal şartlarda tablo içerisindeki kayıt sayısı sınırlanamaz. Bunun için uygulama yazılımları ya da tetikleyiciler (trigger) kullanılabilir.
- ✓ Kayıt sayılarının gösterilmesi uygulama yazılımı geliştirilirken çok faydalıdır. (Sınıfın açılabilmesi için en az 10 kayıt, en fazla 30 kayıt gereklidir. Bir doktor bir günde en fazla 30 reçete yazabilir...)
- ✓ Sayılar iş kurallarına bakılarak belirlenir.

Varlıklar Arası Bağıntılar

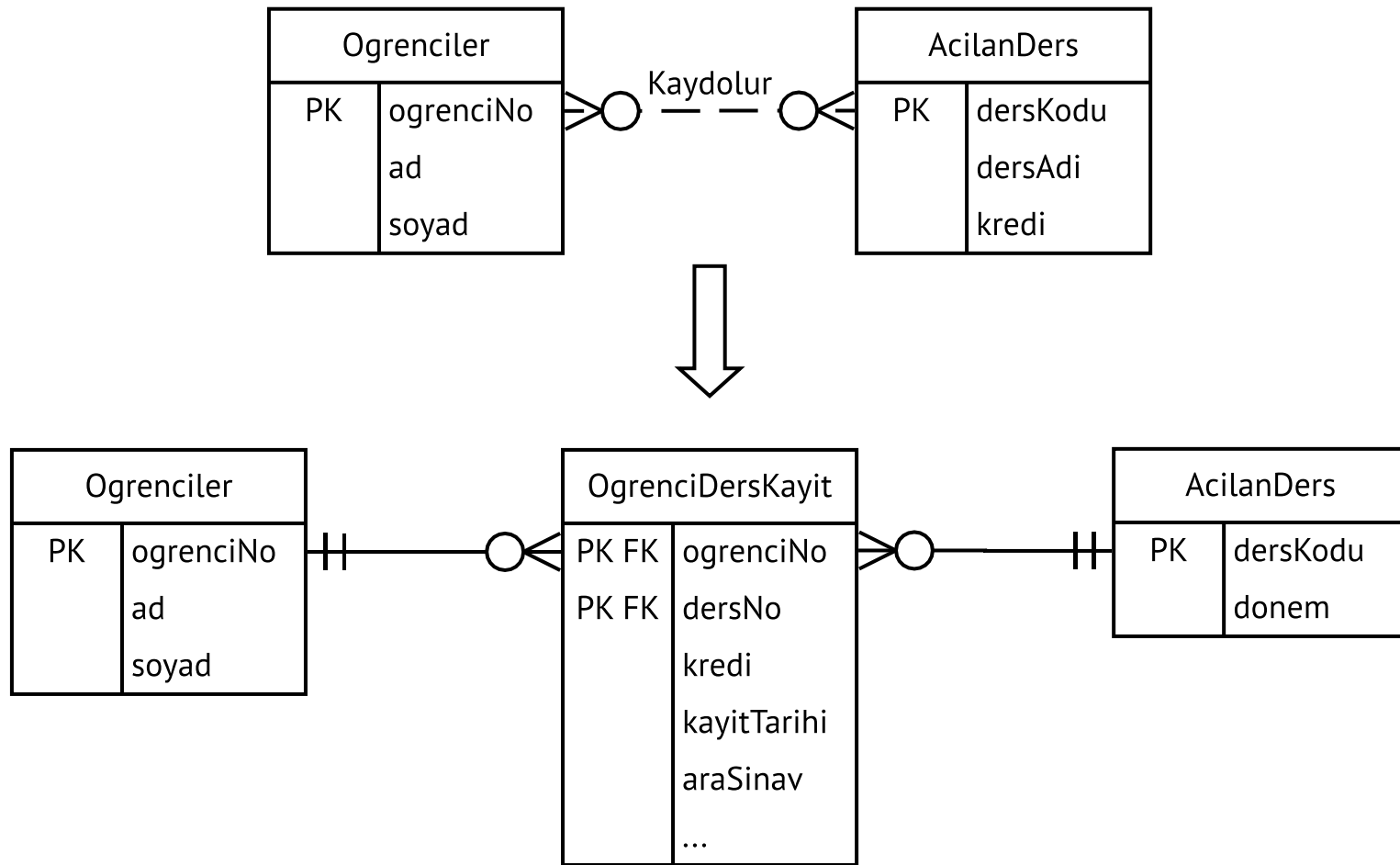
Çok - Çok Bağıntısı

- ✓ 1 öğrenci çok sayıda derse kayıt yaptırabilir
- ✓ 1 ders çok sayıda öğrenci tarafından alınabilir.

Varlıklar Arası Bağıntılar

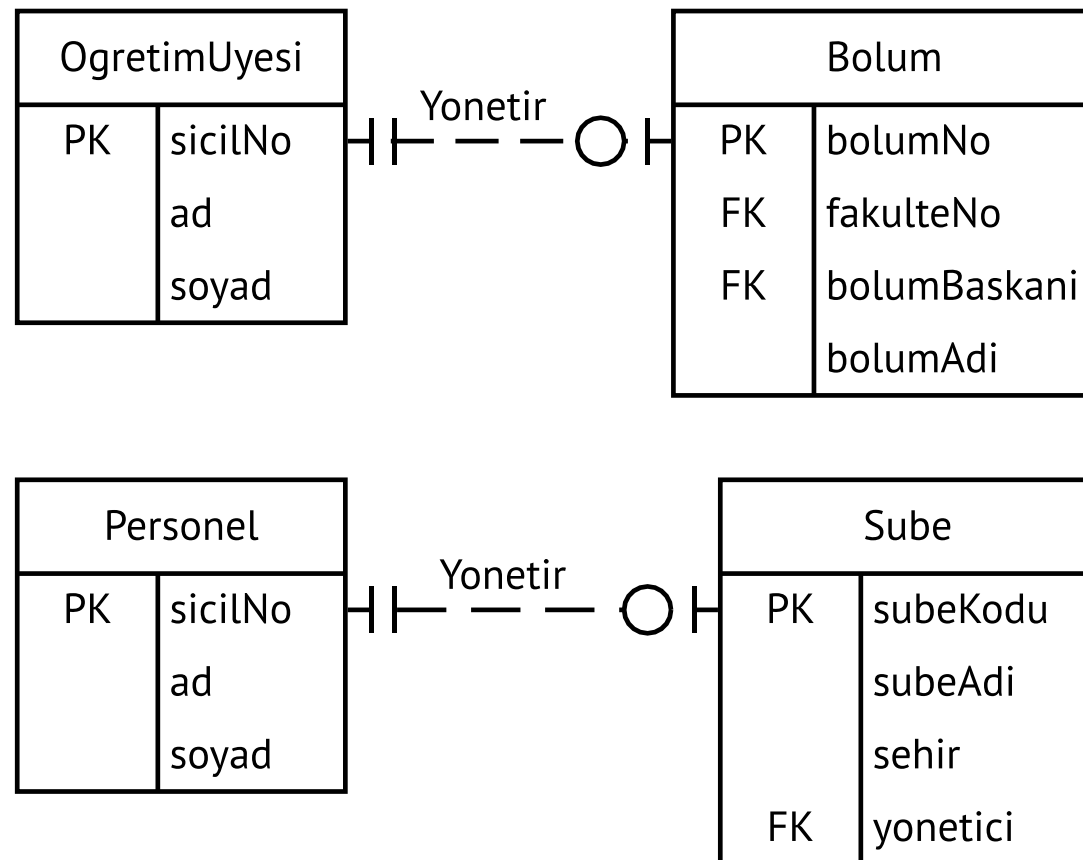
Çok - Çok Bağıntısı

Varlıklar Arası Bağıntılar

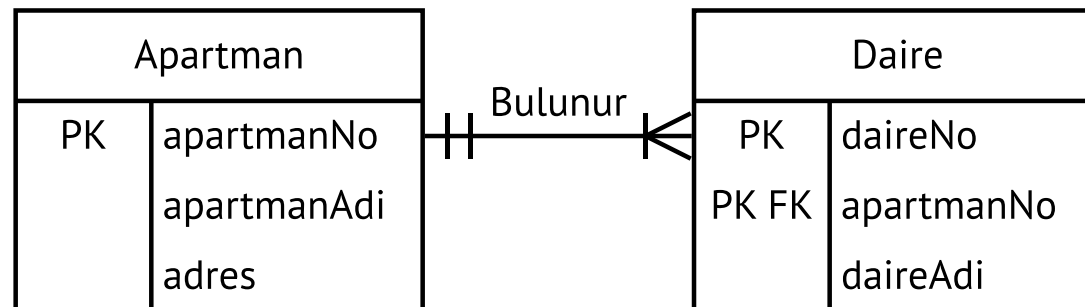
Bir - Bir Bağıntısı

- ✓ 1 öğretim üyesi 1 bölüm yönetebilir
- ✓ 1 bölüm 1 öğretim üyesi tarafından yönetilebilir.

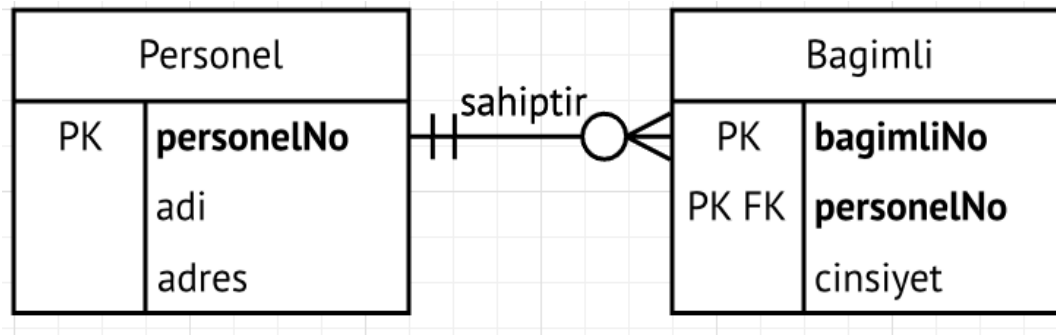
Var Olma Bağımlılığı (Existence Dependency)

- ✓ Bir site yönetim sistemi bilgi sistemi düşünelim.
- ✓ Bu sistemde Apartman ve Daire varlık kümeleri olsun.
- ✓ Böyle bir sistemde «**bir apartmana bağlı olmayan daire olamaz**» kuralı mevcuttur.
- ✓ Örneğin Daire varlık kümesine hiçbir apartmana ait olmayan bir dairenin kaydını yapamayız, yapmamalıyız.
- ✓ Bu örnekte, Apartman ve Daire arasında var olma bağımlılığı vardır denir.
- ✓ Bu durumda Apartman üstün varlık, Daire ise bağımlı varlıktır.

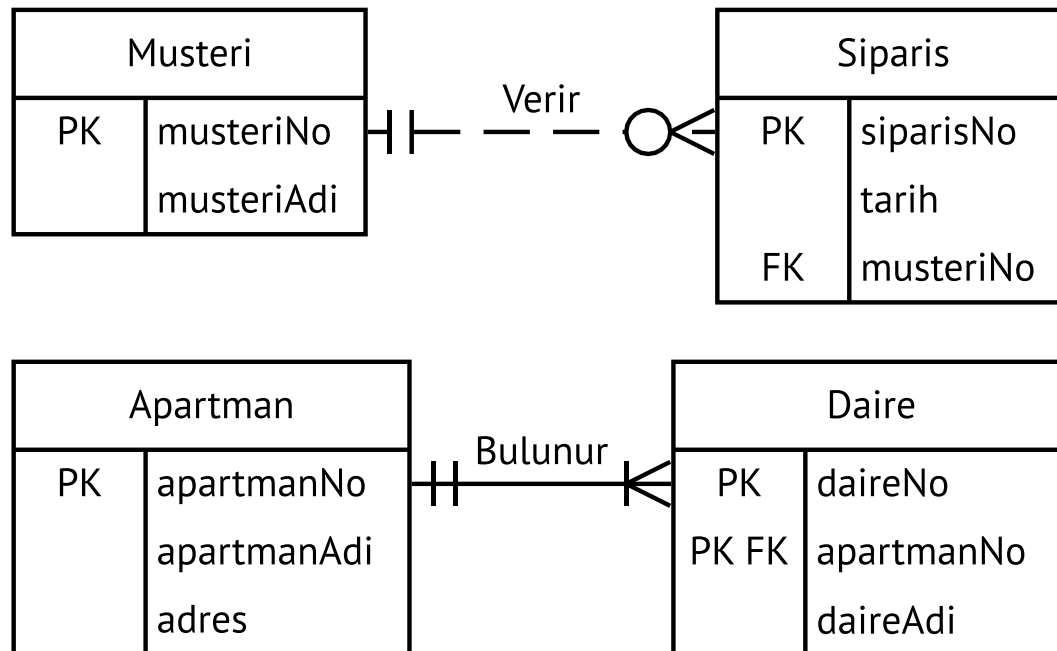
Var Olma Bağımlılığı (Existence Dependency)

Bir personel bilgi sisteminde Personel ve Bagimli (Personele bagimli olan kişiler. Örneğin çocuk, eş vb.) varlık kümelerini düşünelim. Böyle bir sistemde «**bir personele bağlı olmayan bagimli varlığı olamaz**» kuralı mevcuttur. Örneğin bagimli varlık kümesine hiçbir personele ait olmayan bir çocuğun kaydını yapamayız, yapmamalıyız. Bu örnekte, bagimli ve personel arasında var olma bağımlılığı vardır denir. Bu durumda personel **üstün varlık**, bagimli ise **bağımlı varlıktır**.

Zayıf/Güçlü Bağlantılar

- ✓ Bağlantı kurulan varlığın birincil anahtarı içerisinde, bağlantı kuran varlığın birincil anahtar bilgisi yer almıyorsa “iki varlık arasında zayıf bağlantı vardır” denir.
- ✓ Bağlantı kurulan varlığın birincil anahtarı içerisinde, bağlantı kuran varlığın birincil anahtarı yer alıyorsa “iki varlık arasında güçlü bağlantı vardır” denir.

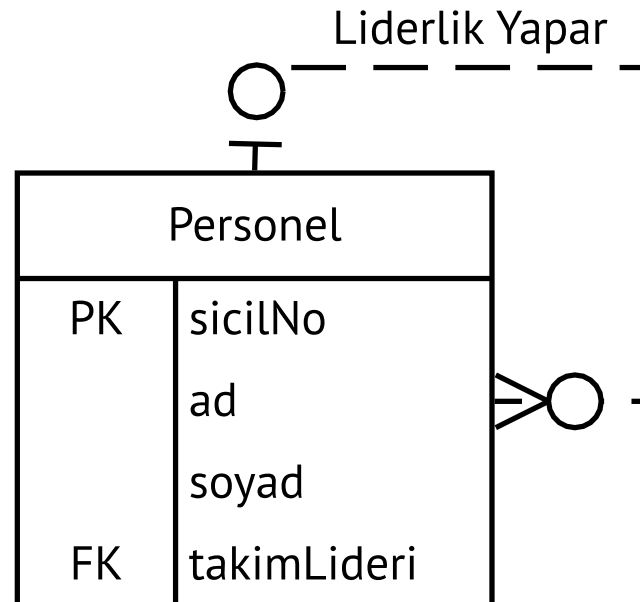
Bağıntı Dereceleri

- ✓ Tekli (Unary) Bağlantı
- ✓ İkili (Binary) Bağlantı
- ✓ Üçlü (Ternary) Bağlantı

Bağıntı Dereceleri

Tekli Bağıntı

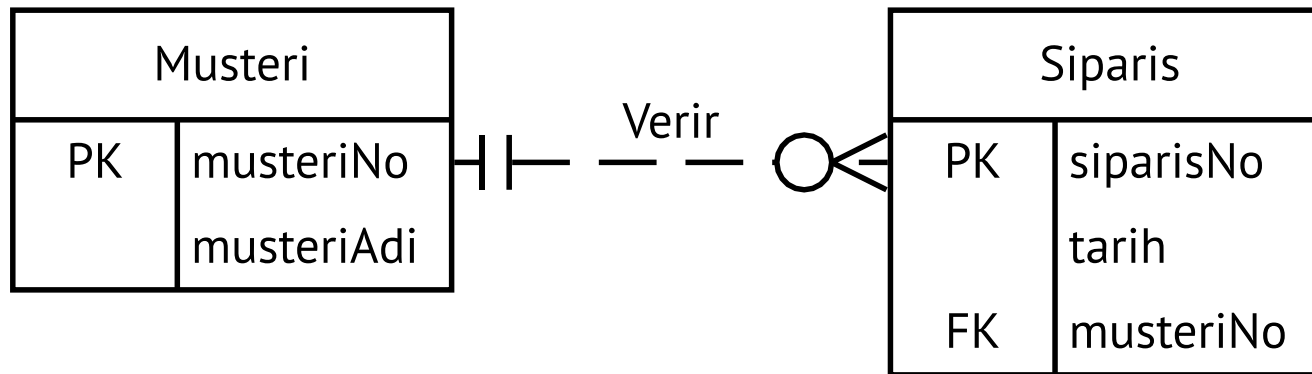
- ✓ **Tekli (Unary) Bağıntı:** Bir varlık kendisi ile bağıntılı (ilişkili) ise bu tür bir bağıntıya tekli bağıntı adı verilir.
- ✓ Örneğin, Personel tablosu içerisindeki bir personel, sıfır veya daha fazla personelin aynı zamanda yöneticisidir. Bir personelin sıfır ya da bir yöneticisi olmalıdır.

Bağıntı Dereceleri

İkili Bağntı

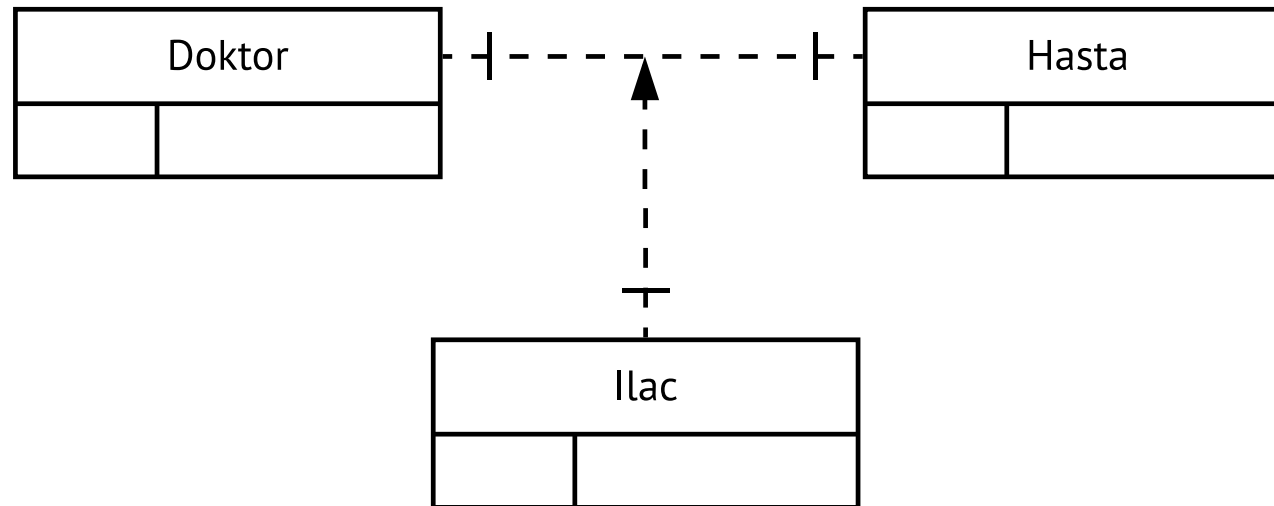
- ✓ **İkili (Binary) Bağntı:** İki varlığın bağıntısına (ilişkisine) ikili bağıntı denir.

Bağıntı Dereceleri

Üçlü Bağıntı

- ✓ **Üçlü (Ternary) Bağıntı:** Aynı anda 3 varlık birbirine bağlanıyorsa, bu tür bağıntıya üçlü bağıntı adı verilir.
- ✓ Kavramsal tasarımda her ne kadar 3 varlık mevcut ise de bunu gerçekleştirebilmek için 4. bir varlığa gereksinim duyulur.

Varlık Bağıntı Modeli (VBM/ERM) ile Tasarım

- ✓ Veritabanı tasarımı, lineer ya da ardışıl (yazılım geliştirmedeki şelale modeli gibi) olmaktan çok tekrarlı (yazılım geliştirmedeki spiral yöntem ya da iteratif yaklaşım gibi) bir süreçtir.
- ✓ Tekrar fiili, “tekrar tekrar yap” anlamındadır. Tekrarlı bir süreç, süreçlerin ve prosedürlerin tekrarlanması temeline dayanır.
- ✓ Bir varlık bağıntı diyagramının geliştirilmesi genellikle aşağıdaki adımları içermektedir.
 - Organizasyonun (kurumun) işlerinin (operasyonlarının) tanımını içeren detaylı bir senaryo (hikaye) oluşturulur. Senaryo özellikle organizasyon içerisindeki rol temsilcilerine danışılarak oluşturulursa çok daha gerçekçi ve etkili olur.
 - Senaryoda geçen işlerin tanımları baz alınarak iş kuralları oluşturulur.
 - İş kuralları baz alınarak ana varlıklar ve varlıklar arasındaki bağıntılar oluşturulur.

Varlık Bağlantı Modeli (VBM/ERM) ile Tasarım

- İlk varlık bağlantı diyagramı geliştirilir.
- Varlıkları net bir şekilde tanımlayan özellikleri ve birincil anahtarları oluşturulur.
- Varlık Bağlantı Diyagramı gözden geçirilerek gerekirse yukarıdaki adımlar, istenilen duruma gelinceye kadar tekrarlanır.

Kaynaklar

- ✓ Carlos Coronel, Steven Morris, and Peter Rob, Database Systems: Design, Implementation, and Management, Cengage Learning.